8.2.2022

Rahoitusmarkkinaosasto
Jaana Vehmaskoski

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

U 62/2021 vp: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/1153 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitettyihin pankkitilirekistereihin keskitetyn yhteispisteen kautta

Valtiovarainministeriö ja sisäministeriö toimivat vastuuministeriöinä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisessä. Valtiovarainministeriö vastaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017), pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä (571/2019) ja virtuaalivaluutan tarjoajista (572/2019) annetuista laeista. Lisäksi valtiovarainministeriö vastaa rahanpesun kansallisen riskiarvion laadinnasta.

Lailla pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä on Suomessa pantu täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/843 rahoitusjärjestelmän käytön estämisestä rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen annetun direktiivin (EU) 2015/849 ja direktiivien 2009/138/EY ja 2013/36/EU muuttamisesta (viides rahanpesudirektiivi) 32 a artikla. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmä muodostuu pankki- ja maksutilien tiedonhakujärjestelmästä ja pankki- ja maksutilirekisteristä. Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään sisältyvät asiakkuutta, kuten tilinhaltijaa tai käyttöoikeuden haltijaa koskevat tiedot, pankkitilin yksilöintitiedot, kuten IBAN-numero sekä tosiasiallista edunsaajaa koskevat tiedot.

Pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia ollaan muuttamassa rahoitustietodirektiivin (EU) 2019/1153 täytäntöönpanon johdosta. Hallituksen esityksellä (HE 163/2021 vp) esitetään muutettavaksi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia siten, että rahoitustietodirektiivin 3 artiklan 1 momentin mukaisiksi toimivaltaisiksi viranomaisiksi, joilla olisi pääsy pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmään, ehdotetaan nimettäväksi poliisi, rahanpesun selvittelykeskus, Tulli ja Rajavartiolaitos, joille on säädetty kansallisesti toimivaltaa liittyen rikosten estämiseen ja ennalta estämiseen, selvittämiseen ja syytteeseen saattamiseen liittyen rahoitustietodirektiivissä tarkoitettuihin vakaviin rikoksiin. Hallituksen esityksessä ehdotetaan myös, että nykyisen hajautetun pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tiedot olisivat saatavissa automatisoidun koostavan sovelluksen kautta. Koostava sovellus mahdollistaisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä olevien tietojen välittämisen direktiiviehdotuksen mukaisesti muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota siihen, että ilman koostavaa sovellusta Suomella ei kansallisesti ole viidennen rahanpesudirektiivin edellyttämää pankki- ja maksutileihin liittyvään tunnistamiseen tarkoitettua keskitettyä automatisoitua mekanismia.

Komissio antoi 20.7.2021 neljä lainsäädäntöehdotusta, joiden tarkoituksena on parantaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamista estämistä koskevien toimenpiteiden tehokkaampaa täytäntöönpanoa, valvontaa ja koordinaatiota. Valtioneuvosto antoi 27.8.2021 eduskunnalle näitä ehdotuksia koskevan U-kirjelmän (U 42/2021 vp). Rahoitustietodirektiivin muuttamisen lisäksi komissio ehdotti myös uutta rahanpesun vastaista direktiiviä COM(2021) 423 final (kuudes rahanpesudirektiivi). Tämän direktiiviehdotuksen mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että jäsenvaltioiden keskitetyistä pankkitilirekistereistä saatavat tiedot ovat

saatavilla komission kehittämän ja ylläpitämän pankkitilirekisterien keskitetyn yhteyspisteen kautta. Valtioneuvoston viime vuonna U-kirjelmässä esittämän kannan mukaan EU:n rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen vastaista politiikkaa kehitettäessä on otettava täysimääräisesti huomioon sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen että rikostorjuntaan liittyvät näkökohdat. Komission ehdotukset sisältävät nykysääntelyyn nähden tarkennuksia viranomaisten toimivaltuuksien, yhteistyön ja tiedonvaihdon osalta, mikä on keskeistä järjestelmän tehokkuuden varmistamiseksi. Lisäksi U-kirjelmän mukaan valtioneuvosto pitää tärkeänä, että EU:n rahanpesulainsäädäntöä koskevissa neuvotteluissa huomioidaan ilmoitusvelvollisten keskinäistä tiedonvaihtoa sekä ilmoitusvelvollisten ja viranomaisten välistä tiedonvaihtoa koskevien säännösten keskeinen merkitys osana tehokasta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämistoimintaa.

Nyt käsiteltävänä olevassa valtioneuvoston U-kirjelmässä todetaan, että komission ehdotuksen rahoitustietodirektiivin muuttamiseksi tarkoituksena on ulottaa pankkitilirekisterien keskitetyn yhteyspisteen käyttömahdollisuus myös viranomaisiin, joilla on toimivalta rikosten ennalta estämisessä, paljastamisessa, tutkimisessa tai niihin liittyvissä syytetoimissa ja jotka on nimetty toimivaltaisiksi viranomaisiksi rahoitustietodirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Vakavan rikollisuuden torjumiseksi ja erityisesti tuloksellisten talousrikostutkintatoimien toteuttamiseksi viranomaisilla, joilla on toimivalta rikosten ennalta estämisessä, paljastamisessa, tutkimisessa tai niihin liittyvissä syytetoimissa, on oltava pääsy pankkitilirekisterien keskitettyyn yhteyspisteeseen, sillä sen kautta ne voivat määrittää, analysoida ja tulkita rikosoikeudellisten menettelyjen kannalta merkityksellisiä rahoitustietoja. Ehdotuksen tavoitteena on täten nopeuttaa rahoitustietojen saatavuutta, jotta voidaan suorittaa tuloksellista talousrikostutkintaa sekä onnistua rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn jäljittämisessä ja takavarikoinnissa.

Valtiovarainministeriö on osallistunut käsiteltävänä olevan valtioneuvoston kirjelmän laatimiseen kansallisessa EU- jaostokäsittelyssä. Valtiovarainministeriö pitää kannatettavana sitä, että jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille luodaan työkalu selvittää ja puuttua tehokkaammin rikollisuuden rahoittamiseen rajat ylittävissä tapauksissa ja täten myös estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista.

Valtiovarainministeriö korostaa sitä, että ehdotus kohdistuu jäsenvaltioiden pankki- ja maksutilirekistereissä oleviin, viidennen rahanpesudirektiivin ja rahoitustietodirektiivin edellyttämiin tietoihin, jotka eivät esimerkiksi sisällä tilitapahtumia koskevia tietoja. Valtiovarainministeriö haluaa tuoda esiin sen, että rahoitustietodirektiiviin muuttamista koskeva esitys tulee aiheuttamaan muutostarpeita pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettuun lakiin, sillä toimivaltaisten viranomaisten pääsystä keskitetyn yhteyspisteen kautta toisten jäsenvaltioiden pankki- ja maksutilitietoihin tulee säätää edellä mainitussa laissa.

Valtiovarainministeriö kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota siihen, että jotta U-kirjelmässä kerrottu rahoitustietodirektiivin 4 artiklaan tehtävä lisäys voitaisiin kansallisesti toteuttaa, tulisi ensin varmistaa se, että nykyisen hajautetun pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän tiedot olisivat saatavissa automatisoidun koostavan sovelluksen kautta. Hallituksen esityksessä HE 163/2021 vp ehdotettu koostava sovellus mahdollistaisi pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmässä olevien tietojen välittämisen direktiiviehdotuksen mukaisesti muiden jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille. Lisäksi on huomioitava, että koostavan sovelluksen toteuttamisen mahdollistaminen pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annetussa laissa on edellytyksenä myös sille, että keskitetyistä pankkitilirekistereistä saatavat tiedot ovat saatavilla komission kehittämän ja ylläpitämän pankkitilirekisterien keskitetyn yhteyspisteen kautta komission ehdotuksen mukaisesti.

Valtiovarainministeriö kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota myös siihen, että U-kirjelmän mukaan kansallisesta rahoituksesta päätetään julkisen talouden suunnitelman ja valtion talousarvion valmistelun yhteydessä ja että U-kirjelmän mukaan ehdotuksella ei ole vaikutuksia EU:n talousarvioon.